

Joan Gili

Visat núm. 1
(gener 2006)

per Geoffrey J. Walker

Joan Gili és un bon exemple de l'autèntic anglocatalà. Des que va arribar a Anglaterra, va experimentar al màxim els plaers i les penúries que es deriven de la més difícil de les situacions: la doble nacionalitat genuïna. Al llarg del temps que va viure en aquest país, Gili va adquirir la cultura, els gustos, l'humor, la llengua i les maneres pròpies d'un anglès. Aquesta adquisició, però, no va ser una simple substitució d'una cultura per una altra, ja que al llarg del procés Joan Gili no va perdre res de la seva identitat i personalitat catalanes.

El seu afecte per Anglaterra i la seva comprensió de tot el que representa la Gran Bretanya no van reemplaçar en absolut l'amor per la seva terra natal i pels catalans; els valors i les aspiracions dels seus compatriotes van estar tan presents a la vida quotidiana de Gili a la seva casa d'Oxfordshire com ho haurien estat si hagués viscut a qualsevol indret dels Països Catalans. El seu admirable domini de l'anglès no va suposar ni la més mínima disminució de les seves habilitats i sensibilitat lingüístiques en la llengua materna; i sempre va estar tan al corrent de les idees i dels esdeveniments d'actualitat, per exemple en els àmbits de l'art i la literatura, de la seva Barcelona natal com dels de Londres. Gili es prenia la vida amb entusiasme, espontaneïtat i l'interès més sincer, tan propis de l'home mediterrani, però ho temperava tot amb el sentit pràctic, l'objectivitat i la moderació de l'home del nord.

Joan Gili portava de sempre la literatura a la sang —el seu avi Joan, el seu pare Lluís i el seu oncle Gustau eren editors— i, de fet, va ser precisament la passió que sentia de jove per la literatura anglesa allò que el va portar per primera vegada a terres britàniques. En aquella època, sentia un interès particular pels contes anglesos, i la correspondència que mantenia amb Henry C. Warren sobre aquest tema va ser el motiu de la seva primera visita a Londres l'any 1933. Poc després, Gili va prendre una decisió de gran importància: establir-se a Anglaterra definitivament. Més tard van venir les coneixences i amistats amb figures com ara Stephen Spender, Hermon Ould, Kingsley Martin, V. S. Pritchett, Alan Rawsthorne, Richard Church, Harry Blech. Malgrat tot, el seu lligam amb Barcelona no es va trencar mai, ja que sempre feia arribar articles i comentaris a la seva ciutat natal, on el seu amic J. V. Foix, que després es convertiria en el seu cunyat, s'encarregava de publicar-los a *La Publicitat*. També hi enviava regularment «cartes des d'Anglaterra» i, de tant en tant, pàgines traduïdes al català de D. H. Lawrence, Katherine Mansfield, T. S. Eliot i d'altres autors moderns.

Però Gili també tenia ull per als negocis, així que l'abril de 1935 va obrir la llibreria Dolphin Bookshop a Cecil Court, prop de Charing Cross Road, a Londres, especialitzada en literatura

espanyola i catalana. Aquesta empresa no només va omplir un buit considerable en el món editorial de la Gran Bretanya, sinó que també va suposar per a Gili una llarga trajectòria professional plena d'èxits, com a principal llibreter de literatura hispànica a la Gran Bretanya. L'any 1938 es va casar amb Elizabeth, la seva encantadora esposa britànica, i així va començar una història d'amor que va ser sempre idíl·lica. Elizabeth també es va convertir en una autèntica anglocatalana: sempre va secundar Gili en tots els seus negocis i empreses literàries, alhora que tirava endavant una família internacional i criava dos fills i una filla anglocatalans.

La Guerra Civil Espanyola i la postguerra van afectar Gili profundament. Tot i que va viure el conflicte a distància, va resultar una vivència traumàtica per a ell, que immediatament va experimentar un sentiment d'unitat i solidaritat vers els catalans que s'exiliaven de l'Espanya franquista i anaven a viure a la Gran Bretanya (Trueta, Pi-Sunyer, Batista i Roca, Gerhard, Manyé, Vilanova, etc.). Va ser aleshores quan Joan Gili es va convertir en el centre de la vida cultural catalana a la Gran Bretanya. L'any 1947, per exemple, va actuar com a secretari del Jocs Florals de la Llengua Catalana que es van celebrar a l'exili a Londres, en els quals Elizabeth va fer de reina de la festa. Sens dubte Carles Riba, que va dedicar una de les seves *Elegies* a Joan i Elizabeth, tenia motius de pes per anomenar-lo «cònsol cultural català a Anglaterra». Anys més tard, el 1983, el president Pujol el va premiar pels seus serveis a Catalunya condecorant-lo amb la Creu de Sant Jordi. Per descomptat, Joan Gili va ser un dels membres més destacats del grupet d'amics anglesos i catalans que l'any 1954 van fundar l'Anglo-Catalan Society, que tenia com a objectiu (i encara el té avui) donar a conèixer Catalunya i la cultura catalana a la Gran Bretanya i arreu del món. Joan i Elizabeth sempre en van ser membres incondicionals, i ell participava regularment al comitè i en va ser president durant quatre anys. L'any 1979 va ser elegit president d'honor vitalici de la Societat, com a successor de J. M. Batista i Roca. Joan i Elizabeth sempre van dedicar bona part del seu temps, coneixements, hospitalitat i recursos a ajudar estudiosos, estudiants i, de fet, qualsevol persona interessada en la història i la cultura de Catalunya i Espanya. L'any 1970 l'Associació d'Hispanistes de la Gran Bretanya i Irlanda van nomenar-ne Gili membre honorari; i el 1986 el Rei Joan Carles I, de visita a Oxford, el va nomenar Comendador de la Orden de Isabel la Católica.

Les seves ambicions literàries de joventut es van veure frustrades pels esdeveniments que van tenir lloc entre 1936 i 1945, però el seu talent aviat es va manifestar intensament a la manera tradicional de la seva família. La Dolphin Book Company, traslladada de Londres a Oxford l'any 1940, va deixar de ser només una llibreria per convertir-se també en una petita editorial, especialitzada en publicar edicions de gran qualitat d'obres hispàniques d'interès. El propi Gili dirigia totes les publicacions: s'encarregava del disseny dels llibres i assessorava els autors sobre la presentació dels seus manuscrits. Part de la pròpia obra de Joan Gili també va ser publicada per Dolphin. La seva *Catalan Grammar* (1943) és una obra de referència per als angloparlants d'arreu del món que estudien català. Cal esmentar també les seves traduccions més reeixides dels poemes de Carles Riba (*Poems*, 1964) i de Salvador Espriu (*Forms and Words*, 1980), així com també les seves edicions de dos manuscrits catalans del segle XV, descoberts pel mateix Joan: *Lapidari* (1977) i *Lo cavall* (1985). Des que la biblioteca de Foulché-Delbosc va passar a ser propietat seva l'any 1939, Gili es va convertir en un dels especialistes més destacats en llibres i manuscrits hispànics d'antiquari. La seva pròpia col·lecció, que inclou rareses com ara *Els usatges de Barcelona* de 1490 i l'edició de 1507 del *Llibre del Consolat de Mar*, és potser la més important d'aquest tipus entre les de propietat privada. Col·leccionistes de tot el món s'adreçaven a Joan Gili quan es tractava d'aconseguir exemplars d'antiquari d'aquells que no es troben enlloc; i s'enduien un disgust quan s'assabentaven que no tot el que posseïa Gili estava en venda.

Gili sempre va portar a la sang l'art de la traducció. Des del seu aprenentatge, de jove, amb Josep M. Llovera als anys vint, Gili va esdevenir un mestre traduint: en són un bon exemple les seves excel·lents traduccions de Lorca (*Poems*, publicat per Dolphin el 1939 i feta en col·laboració amb

Stephen Spender, i *Lorca*, publicat per Penguin per primera vegada el 1960), així com les obres catalanes ja esmentades. La traducció és, sens dubte, una disciplina que va despertar un gran interès en Joan Gili i en la qual va destacar de manera brillant.

WALKER, Geoffrey J. "Joan Gili". A: *Homage to Joan Gili on his eightieth birthday: forty modern Catalan poems; chosen and introduced by Arthur Terry; with English prose translations by members of the Anglo-Catalan Society*. Sheffield: The Anglo-Catalan Society, Sheffield Academic Press, 1987, p. 8-12.

Traduït per Maria Bosom